

ASISTENȚA FARMACEUTICĂ LA BOTOȘANI

D. BĂLAȘA

În orașul Botoșani era o Școală Domnească despre care am scris cîndva *. De această dată vom prezenta cîteva date puțin cunoscute cu privire la începuturile asistenței farmaceutice pe aceste meleaguri și un manuscris inedit cu rețete medicale, alcătuit în 1836, de un farmacist botoșănean.

În acest frumos și ospitalier oraș au trăit și au activat mai mult sau mai puțin mari personalități ale vieții culturale și artistice, ale căror opere sînt cunoscute și arhicunoscute nu numai în țara noastră, ci în întreaga lume. Este de ajuns să cităm pe *Eminescu*, *Iorga* și *Enescu*.

În orașul și în județul Botoșani paralel cu asistența medicală, s-a desfășurat și asistența farmaceutică. M-am oprit asupra acestui ultim subiect deoarece într-o lucrare de specialitate, destul de bogată în informații, farmacia din Botoșani lipsește ¹.

Cunoscută sub numele de *spîțarie*, cea dintîi farmacie în orașul de care ne ocupăm a luat ființă în anul 1792. Data aceasta este aproximativă și o deducem dintr-un document mai nou. În 1822 noiembrie 8, „Iohan Gheorghias spîțeriu din poliția Botoșani“, în cererea către domnul, „Ioan Sandu Sturza voievod, domnul Moldavii“, spune că „de treizeci de ani și mai bine“ ține farmacie în acest oraș ². Un hrisov domnesc, prin care se încuviințează legalizarea unei farmacii, îl aflăm în 1793 octombrie 5. În cererea țirgoveților din Botoșani, către Mihail Șuțu voievod, domnul Moldavii se arată „că neavînd doftor acolo, la mulți viața li să pr-mej-duaște“, și cer încuviințare „să ție doftor cu a lor plată și pe care i îl vor găsi și să vor mulțumi de dînsul“. Tot în această cerere solicitau aprobare să deschidă o „*Spățarie* (...) ei, (i)ar nu alții“. La aceasta domnul dă voie „ca ori pe care doftor vor găsi și să vor mulțumi ei cu dînsul să-l ție la țirgul Botoșanilor“ și „niminea din doftorii Curții gospod (=domnești) să nu-l supere“. Iar el „ca un arhieatros al țirgului să fie dator a apăra țirgul de doftorii mincinoase“. Domnul îi acordă și opt liude „scutelnici“. Tot în același hrisov adaugă : „și spîțarie să aibă toată

* Vezi Hierasus — anuar 1981.

1. Vezi Samuel Izák, *Farmacia de-a lungul secolelor*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979.

2 Nicolae I. Angelescu, *Acte și documente din trecutul Farmaciei în Țările Românești*, 1904, p. 184—186.

voea a avea acolo în Botoșani. Iar fără voia târgoveților să nu poată alții a avea Spițarie acolo, urmîndu-se plata doftoriilor, precum și la alte Spițării de aicea din Eși³. Acum nu se făcea altceva decît să se legalizeze Farmacia lui Ioan Georgiu, spițer, după cum vom vedea în cele ce urmează.

Un hrisov similar dă și Alexandru Calimah voievod în 1796 ianuarie 11, cu privire la doctor și spițerie : și „Spițarie să aibă voie a avea acolo în Butușani, iar fără voia târgoveților să nu poată alții a avea spițarie acolo, urmîndu-se plata doftoriilor precum și la alte spițării de aici din Eși⁴. Textul este aproape identic cu a primului hrisov.

Deabia în anul 1806 august 5, Alexandru Const. Moruzi voievod menționează numele primului farmacist, care exercita această funcție din (1794). Cităm : „Ioan Georgiu, spițer la Butușani, prin jalba ce au dat-o către domnia mea au arătat că de doisprezece ani ține spițarie în târgul acela (...) și să află în toată vremea (cu) îndestulare de tot felii de doftorii“ pentru „orășeni“. Acestă cere domnitorului să nu încuviințeze deschiderea altei farmacii. Domnitorul rînduise un arhiatros, Antonie Fotino, care să cerceteze următoarele : (1) dacă „are învățatură a meșteșugului spițării, (2) dacă ține doftorii bune cu îndestulare“, (3) de mai este nevoie de a doua farmacie „în orașul acela“ și (4) dacă are încredințarea târgoveților. La raportul lui Fotino, domnul aprobă ca „nimeni alții să nu poată deschide și avea spițarie în târgul Botoșani, fără numai numitul spițer, Ioan Georgiu“. În încheiere poruncește vornicilor Botoșani : „pe numeni alții să nu îngăduiți a ține spițerii“⁵.

În 1813 iunie 9, Scarlat Alexandru Calimah voievod al Moldovei dă o carte domnească în același sens : „Ioan Georgiu, spițer din târgul Botoșani“ a arătat prin jalbă că „de peste 18 ani, ține spițerie în târgul acesta“. Domnitorul în baza hrisovului lui Alexandru Moruzi de care am amintit, hotărăște ca „Ioan Georgiu spițer să aibă a ține și de acum înainte spițarie (a) sa în numitul târg“ și să aibă și „cincisprezece liude — oameni streini pentru slujba sa și a spițării“⁶. Același voievod, în 1816 mai 28, face cunoscut că Ioan Georgiu, spițer din Botoșani, a cerut să-i întărească stăpînirea unei „cîrciume cu pivniță de piatră și cu o casă alături pe drept locul lor, în târgul Botoșani“, cumpărat la mezat în 1815 octombrie 12, de la Sofia, fiica răposatului Apostol Panghitul și soție a răposatului Toader Brașoveanu, cu 5 000 lei. La această cerere de întărire domnească, spițerul a prezentat actele vechi privitoare la această proprietate :

1. Zapis din 1777 noiembrie 10, prin care tatăl vînzătoarei de acum, Sofia, a cumpărat un loc de casă de la Vasile Potroacă și de la soția sa Catrina ;

3 *Ibidem*, p. 173—174, cu reproducere foto a hrisovului, la p. 174.

4 *Eadem*, p. 175, cu reproducere foto, pe pag. 176.

5 *Ibidem*, p. 176—178, cu fotografia documentului original, la p. 178.

6 *Eadem*, p. 179—180, cu fotocopia documentului la p. 180.

2. Zapis din 1782 martie 15, prin care părintele Sofiei cumpără de la același Vasile Potroacă și soția sa Catrina, o casă cu loc „în mahalaoa Tîrgului Vechi“ ;

3. O adeverință din 1807 mai 13, dată de preotul Ioan de aci și de protopopul ținutului, prin care se arăta că Apostul Panaghiotu a dat zestre fiicei sale Sofia, o crișmă cu locul ei ;

4. Carte a vorniciei de Botoșani, din 1807 mai 20, pentru același loc ;

5. Cerere a Sofiei din 1815 martie 7 să se vîndă la mezat locul cu amintitele binale ;

6. O hotărnicie ; Mărturia lui Ioan Apostolu, fratele vînzătoarei, din 1815 martie 17. În baza acestor acte domnitorul întărește vînzarea Sofiei către spițeru Ioan Georgiu, cu 5 000 lei, în octombrie 12⁷.

Încercarea de a se înființa o a doua farmacie în Botoșani.

În 1822 noiembrie 8, aflăm că „prin hrisovul luminatului domn Scarlat Calimah voievod (1812 aug. 27 — 1819 iunie 20), se înființase o a doua farmacie în Botoșani. Dar, Ioan Sandu Sturza voievod domnul Moldaviei, luînd în seamă jalba lui „Iohan Ghiorghias, spițeriu din poliția Botoșani“, care „de treizeci de ani și mai bine ține farmacie“, îi întărește cu hrisov acest drept. Domnul mai menționează că la „boala ciu-mii ce s-au întîmplat în pomenitul tîrg, chemat și însărcinat a sluji“ a contribuit la „mîntuirea orașului de răul acesta (...), asemenea și la întîmplările aceste de curînd a răzvrătirilor au fost nelipsit“. Ca o răsplătire, prin acest hrisov „îi întărim privileghiu care, mai din vechi, prin cărți și hrisoave le-au avut“, îl socotește boer de neam „pămîntului acestuia“ și scutește bucatele lui. Mai hotărăște „ca în tîrgul acesta să aibă a fi numai a sa spițerie (...), iar spițeria aceia care s-au fost deschis acolo prin hrisovul luminatului domn Scarlat Calimah voievod va rămîne, după cum pînă acum, asemenea și de acum înainte, în nelucrare, rămîind a fi în tîrgul acesta numai spițeria numitului Ghiorghias“, dar să aibă doctorii bune și „fără asupra lăcuitorilor orașeni“. Tot prin acest hrisov i se scutește de dări o crișmă⁸. Farmacia a doua se pare a fi fost a „grecului Ioan Vasiliu“, despre care N. Iorga spune că o avea înainte de 1821⁹. După 1823, Ioan Vasiliu era farmacist în Iași¹⁰. În 1827, doctorul D. G. Samurcassi cerea „să se îngăduie de domn înteme-

7 *Ibidem*, p. 181—183, cu fotografia documentului pe pag. 184.

8 *Ibidem*, p. 184—187. Din afirmația lui Iohan Ghiorghias că ține Spițerie în Botoșani de mai bine de treizeci de ani (deci din 1792), ar însemna că el îndeplinea oficiul de spițer aci, înainte de hrisovul din 1793 de care am amintit.

9 N. Iorga, *Istoria românilor în chipuri și icoane*, Craiova, 1921, p. 167. În viitor va trebui să se observe că mulți din așa zișii „greci“ erau români macedoneni. Nu veneau în Țările Române decît domni, negustori, descăli, călugări aromâni. Așa, Hrisant Penetis, un personaj decît de cunoscut în secolul XIX, în Țara Românească și care se intitula „grec născut în ostrovul Andros“ din Tesalia, într-o corespondență, referindu-se la un adversar al său, spune : „el este aromân tot ca și mine“.

10 Vezi Samuel Izsák, *op. cit.*, p. 258.

ierea unei a doua (farmacii)“, pentru că „din nebăgare de seamă și graba lucrătorilor era să se apropie de ușa mormintului două cucoane, avînd spițarul pus, în doftoriile rînduite, în loc de un dram extract de nuci sadea cu adăogire de un dram extract măsălarîță, din care după ce au luat cea dintîi rînduită măsură, îndată au început sămnile otrăvei ce are măsălarîța, adică amețeală, tremur, dureri cumplite și altele încă“¹¹.

Tot în 1827 februarie 21, Gheorghe Vasilecoski cerea autorizația domnitorului ca să-și mute farmacia de la Fălticeni la Botoșani sau la Iași. Domnitorul îi aprobă să se mute la Iași la 23 februarie 1827, dar la 3 iulie același an, obținea mutarea farmaciei sale în tîrgul Dorohoi¹².

Importantele documente citate, dovedesc că alături de Școala Domnească, la Botoșani se desfășura o activitate farmaceutică științifică, potrivit acelei vremi. În 1836, aflăm la Botoșani Farmacia lui Iohan Binder. În ea Georgius Balomiri transcria mai multe rețete medicale pentru diferite boli.

Am aflat acest manuscris deosebit de important ce are un număr de 76 file, la Arhivele Statului din Drobeta-Turnu Severin, unde este înregistrat la nr. 59. Textul lui, destul de valoros, cu un comentariu lărgit îl voi prezenta cu alt prilej.

11 N. Iorga, *op. cit.*, 167 ; N. I. Angelescu, *op. cit.*, p. VII și 8

12 Nicolae I. Angelescu, *op. cit.*, p. 16, 66 și 68.